

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОСОЛЬСТВО РЕСПУБЛІКИ БОЛГАРІЇ В УКРАЇНІ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

**КОНЦЕПТУАЛЬНА ПАРАДИГМА
ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:
ФІЛОСОФСЬКИЙ, ЛІНГВІСТИЧНИЙ, ІСТОРИЧНИЙ
І МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ КОНТЕКСТИ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

26–27 березня 2015 року

Київ-2015

УДК [00:81:304](082)

ББК 70/79я43

Д 63

Концептуальна парадигма творчості Тараса Шевченка: філософський, лінгвістичний, історичний і мистецтвознавчий контексти: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 26–27 березня 2015 р. / М-во культури України, М-во освіти і науки України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв, Ін-т післядипломної освіти, каф. української та іноземних мов. – К. : НАКККіМ, 2015. – 188 с.

Збірник укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Концептуальна парадигма творчості Тараса Шевченка: філософський, лінгвістичний, історичний і мистецтвознавчий контексти», проведеної 26-27 березня 2015р. Національною академією керівних кадрів культури і мистецтв, Національною історичною бібліотекою України, Національною академією педагогічних наук України, Ліцеєм № 144 ім. Григорія Вашенка м. Києва.

До збірника ввійшли тези доповідей учасників конференції.

Редакційна колегія:

Чернець В. Г. – ректор Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, д-р філософії, проф., заслужений працівник освіти України (*голова редколегії*); **Матіос М. В.** – Народний депутат України, українська письменниця, секретар Комітету з питань культури і духовності Верховної Ради України; **Литвин С. Х.** – проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор історичних наук, професор; **Сафонова І. Г.** – завідувач кафедри української та іноземних мов Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат педагогічних наук, доцент; **Скорохватова А. В.** – генеральний директор Національної історичної бібліотеки України, заслужений працівник культури України; **Денисюк Ж. З.** – начальник відділу наукової та редакційно-видавничої діяльності Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат культурології; **Путро А. О.** – доцент кафедри української та іноземних мов Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв; **Мостова Н. В.** – доцент кафедри української та іноземних мов Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв; **Туріна О. А.** – кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри естрадного виконавства Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Лауреат міжнародних конкурсів-фестивалів; **Гедзь О. П.** – заступник директора з виховної роботи, вчитель I категорії ліцею №144 ім. Григорія Вашенка; **Миронова С. В.** – методист вищої категорії Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Автори статей відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, покликання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.

© НАКККіМ, 2015
© Автори, 2015

КУЧА О. В.	
Концептуальні педагогічні ідеї Т.Шевченка	171
ЛЕОНТЬЕВА І. В.	
Суголосність поглядів Т. Шевченка та О. Лазурського щодо формування особистості дитини	172
МАЛИХІН О. В.	
Педагогічні ідеї про самовдосконалення особистості: Т.Г.Шевченко, К.Д.Ушинський, Б.Д.Грінченко	173
МАМЧУР А. Р.	
Педагогічна концепція Т.Г. Шевченка	180
ОСТАПЧЕНКО О. В.	
Постать і слово Тараса Шевченка у навчальній грі	181
ПАЛАМАРЧУК Л. Б.	
Етнопедагогічні ідеї у творчості Т.Г. Шевченка	183
РИБАЛКА В. Д.	
Педагогіка і Тарас Шевченко	184
СВЯТНЕНКО А. В.	
Освітньо-педагогічні погляди Т.Г. Шевченка	184

Тези Єрмакової М. О., Русанової А. С., Комісаренко Б. А., Рябовол Ф. С., Васильченко О. В., Білик М. Г., Гладких А. О., Керницької К., Королько В., Чернова Д. Є., Груць Д. С., Куцої Д. А., Мейхер О. М., Мирутенко М. І., Поліщук А. І., Гончарової Д. І., Хмарської А. С., Бельдюгіна Є. С., Войтенко Б. П., Єршової К. В., Квачан В. В., Кононенко В. В., Куніцької Т. В., Петрусяк І. І., Зеліско Н. І., Браніцької А. С., Бреславець О. А., Владики Р. А., Демочко М. О., Кучі О. В., Рибалки В. Д. – виконані під науковим керівництвом кандидата педагогічних наук, доцента, відмінника освіти України, завідувача кафедри української та іноземних мов Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв Сафонової Ірини Григорівни.

Важливого значення надавав сімейному вихованню, основною умовою якого є теплі, сердечні стосунки між батьками. Особлива роль у вихованні належить матері, яка правильно розуміє свої материнські обов'язки. На думку Шевченка, родинне виховання слід доповнювати суспільним вихованням, яке покликана давати світська загальноосвітня школа.

*ОСТАПЧЕНКО Олена Вадимівна,
старший викладач кафедри української мови
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ПОСТАТЬ І СЛОВО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У НАВЧАЛЬНІЙ ГРІ

Одним із дієвих методів виховання поваги до рідної мови, інтересу до комунікативної творчої діяльності є ознайомлення студентів з кращими зразками української літератури. Творча спадщина великого Кобзаря, відомості про його життя і творчість, світоглядні позиції, педагогічні погляди є невичерпним джерелом, дидактичний потенціал якого важко переоцінити.

Спираючись на досвід педагогічної діяльності, пропонуємо для реалізації завдань мовної освіти поряд з традиційними формами використання ілюстративного текстового матеріалу з творів Тараса Шевченка і про нього, які здебільшого мають характер репродуктивних тренувальних вправ, спрямованих на домінування насамперед інтелектуальної сфери, використовувати ігрові завдання. Саме такі дидактичні засоби збуджують інтерес до слова, сприяють розвитку творчого потенціалу особистості, «створюють підґрунтя для формування умінь соціальної комунікації, а також забезпечують засвоєння максимального обсягу мовленнєвих моделей, що згодом можуть легко репродукуватися в інших ситуаціях» [4,131].

Ігрові форми (конкурси, вікторини, турніри тощо) не передбачають подання вичерпної інформації, натомість ми ставимо своїм завданням збудити інтерес до цікавих мовних проявів у царині фонетики і графіки, лексикології та фразеології, граматики і стилістики української мови, заохотити учасників гри до самостійних пошуків істини та нових знань, досягнення мозаїчної картини Шевченкового світу мови через призму проблемності.

Особливою формою прилучення молоді до спілкування українською мовою є ситуативні, рольові ігри, а також ігрові прийоми «крупного формату» – ігри-турніри за шоу-технологіями. Їхній дидактичний потенціал дозволяє вирішувати складні методичні завдання у ситуації творчої співпраці та успіху, без педагогічного тиску, враховуючи вікові й світоглядні особливості сучасних студентів. Головною ж умовою дієвості таких заходів є насамперед уникнення не лише надмірної патетичності, моралізування та повчальності, а й сентиментальності чи шароварщини.

Майбутніх учасників конкурсу треба націлювати на серйозну попередню підготовку – як інтелектуальну, так і психологічну, адже за обмежений час навчальної гри вони повинні сприйняти досить великий обсяг інформації, обговорити її, висунути свої версії під час мозкового штурму, зробити пра-

вильний вибір. Наприклад, беручи участь у ігровому змаганні «Шевченко і світ», сучасні студенти часто з подивом дізнаються про обшир світоглядних, філософських, творчих, життєвих позицій великого митця, якого вони до того більше знали як кріпака, а не академіка, про світ Шевченка і Шевченка у світі. Конкурсні завдання цієї гри вражають і захоплюють учасників насамперед широким діапазоном культурологічних, наукових, мистецьких аспектів, об'єднаних феноменом Шевченка. Змагання, організоване як гра-квест, в якому кожне наступне завдання є ключем до розв'язання попереднього, торкаються, наприклад, персоналій француза Шампольйона, про якого згадує Тарас у «Щоденнику», австрійця Моцарта, чию музику Шевченко вважав божественною, індійця Рабіндраната Тагора, якому Микола Реріх, російський художник, подарував примірник Шевченкового «Кобзаря», американця Айри Олдріджа, негритянського актора, якого пов'язувала з поетом щира приязнь, нобелівського лауреата Бориса Пастернака, що блискуче переклав російською поему Шевченка «Марія», і ще багатьох і багатьох особистостей, а також маловідомих фактів і реалій життя Кобзаря.

Продуктивним прийомом формування риторичних умінь студентів може стати, приміром, навчальна дискусія за темою «Якби Шевченко жив серед нас...». Запальні виступи студентів, які уявляють Кобзаря своїм сучасником і прогнозують його слова і дії не лише як митця, а й як політика, депутата, урядовця чи навіть бізнесмена, часто переростають у справжню полеміку. Ретельна підготовка й уміла координація викладачем дискусивного комунікативного досвіду студентів дає можливість розвивати в них здатність логічно, переконливо й образно висловлювати свої думки в живій мовленнєвій ситуації.

Головне у виборі формату навчальної ігрової діяльності – не втратити ті складники, що забезпечують її дієвість і продуктивність: активізацію мислення й мовленнєвої поведінки студентів; продуктивну взаємодію, змагальність та імпровізацію, стимулювання живого інтересу до творчої спадщини Тараса Шевченка.

Звернення до постаті й творчості великого Кобзаря не повинно стати епізодичною подією, церемонією, що проводиться в навчальному закладі за графіком раз на рік чи семестр. Прилучення студентів до скарбниці рідної мови через призму Шевченкового світу має відбуватися систематично й повсякчас, цілеспрямовано й природно, адже це один із найдієвіших чинників у вихованні справжньої, а не показної любові до українського слова.

Література

1. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентилюк: М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман, О. В. Горошкіна та ін. – К.: Ленвіт, 2004. – 400 с.
2. Остапченко О. В., Остапченко В. І. Істина народжується в змаганні. Українська мова в цікавих цифрах і фактах, загалках і запитаннях, іграх і конкурсах: практ. посіб. / О. В. Остапченко, В. І. Остапченко. – К.: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2008. – 120 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К.: Академ-видав, 2006. – 352 с.

ОСТАПЧЕНКО Олена Вадимівна,
*старший викладач кафедри української мови
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ПОСТАТЬ І СЛОВО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У НАВЧАЛЬНІЙ ГРІ **Образ и слово Тараса Шевченко в учебной игре**

Анотація:

Висвітлено особливості використання ігрових технологій у системі формування мовнокомунікативної компетентності студентів на матеріалі ілюстративного текстового матеріалу з творів Тараса Шевченка, відомостей про його життя і творчість, світоглядні позиції, педагогічні погляди. Проаналізовано особливості використання ситуативних, рольових ігор, ігор-турнірів, навчальних дискусій з метою створення підґрунтя для формування умінь соціальної комунікації, прилучення до скарбниці рідної мови через призму Шевченкового світу.

Освещены особенности использования игровых технологий в системе формирования коммуникативной компетентности на материале иллюстративного текстового материала из произведений Тараса Шевченко, сведений о его жизни и творчестве, мировоззренческих позициях, педагогических взглядах. Проанализированы особенности использования ситуативных, ролевых игр, игр-турниров, учебных дискуссий с целью создания фундамента для формирования умений социальной коммуникации, приобщения к сокровищнице родного языка сквозь призму мира Тараса Шевченко.

Ключові слова:

Активізація мислення й мовленнєвої поведінки студентів; ігрові технології; навчальна дискусія.

Активизация мышления и речевого поведения студентов; игровые технологии; учебная дискуссия.

Одним із дієвих методів виховання поваги до рідної мови, інтересу до комунікативної творчої діяльності є ознайомлення студентів з кращими зразками української літератури. Творча спадщина великого Кобзаря, відомості про його життя і творчість, світоглядні позиції, педагогічні погляди є невичерпним джерелом, дидактичний потенціал якого важко переоцінити.

Спираючись на досвід педагогічної діяльності, пропонуємо для реалізації завдань мовної освіти поряд з традиційними формами використання ілюстративного текстового матеріалу з творів Тараса Шевченка і про нього, які здебільшого мають характер репродуктивних тренувальних вправ, спрямованих на домінування насамперед інтелектуальної сфери, використовувати ігрові завдання. Саме такі дидактичні засоби збуджують інтерес до слова, сприяють розвитку творчого потенціалу особистості, «створюють підґрунтя для формування умінь соціальної комунікації, а також забезпечують засвоєння максимального обсягу мовленнєвих моделей, що згодом можуть легко репродукуватися в інших ситуаціях» [4, с. 131].

Ігрові форми (конкурси, вікторини, турніри тощо) не передбачають подання вичерпної інформації, натомість ми ставимо своїм завданням збудити інтерес до цікавих мовних проявів у царині фонетики і графіки, лексикології та фразеології, граматики і стилістики української мови, заохотити учасників гри до самостійних пошуків істини та нових знань, осягнення мозаїчної картини Шевченкового світу мови через призму проблемності.

Особливою формою прилучення молоді до спілкування українською мовою є ситуативні, рольові ігри, а також ігрові прийоми “крупного формату” – ігри-турніри за шоу-технологіями. Їх дидактичний потенціал дозволяє вирішувати складні методичні завдання у ситуації творчої співпраці та успіху, без педагогічного тиску, враховуючи вікові й світоглядні особливості сучасних студентів. Головною ж умовою дієвості таких заходів є насамперед уникнення не лише надмірної патетичності, моралізування й повчальності, а й сентиментальності чи шароварщини.

Майбутніх учасників конкурсу треба націлювати на серйозну попередню підготовку – як інтелектуальну, так і психологічну, адже за обмежений час навчальної гри вони повинні сприйняти досить великий обсяг інформації, обговорити її, висунути свої версії під час мозкового штурму, зробити правильний вибір. Наприклад, беручи участь у ігровому змаганні «Шевченко і світ», сучасні студенти часто з подивом дізнаються про обшир

світоглядних, філософських, творчих, життєвих позицій великого митця, якого вони до того більше знали як кріпака, а не академіка, про світ Шевченка і Шевченка у світі. Конкурсні завдання цієї гри вражають і захоплюють учасників насамперед широким діапазоном культурологічних, наукових, мистецьких аспектів, об'єднаних феноменом Шевченка. Змагання, організоване як гра-квест, в якому кожне наступне завдання є ключем до розв'язання попереднього, торкаються, наприклад, персоналій француза Шампольйона, про якого згадує Тарас у «Щоденнику», австрійця Моцарта, чию музику Шевченко вважав божественною, індійця Рабіндраната Тагора, якому Микола Реріх, російський художник, подарував примірник Шевченкового «Кобзаря», американця Айри Олдріджа, негритянського актора, якого пов'язувала з поетом щира приязнь, нобелівського лауреата Бориса Пастернака, що блискуче переклав російською поему Шевченка «Марія», і ще багатьох і багатьох особистостей, а також маловідомих фактів і реалій життя Кобзаря.

Продуктивним прийомом формування риторичних умінь студентів може стати, приміром, навчальна дискусія за темою «Якби Шевченко жив серед нас...». Запальні виступи студентів, які уявляють Кобзаря своїм сучасником і прогнозують його слова і дії не лише як митця, а й як політика, депутата, урядовця чи навіть бізнесмена, часто переростають у справжню полеміку. Ретельна підготовка й уміла координація викладачем дискусивного комунікативного досвіду студентів дає можливість розвивати в них здатність логічно, переконливо й образно висловлювати свої думки в живій мовленнєвій ситуації.

Головне у виборі формату навчальної ігрової діяльності – не втратити ті складники, що забезпечують її дієвість і продуктивність: активізацію мислення й мовленнєвої поведінки студентів; продуктивну взаємодію, змагальність та імпровізацію, стимулювання живого інтересу до творчої спадщини Тараса Шевченка.

Звернення до постаті й творчості великого Кобзаря не повинно стати епізодичною подією, церемонією, що проводиться в навчальному закладі за

графіком раз на рік чи семестр. Прилучення студентів до скарбниці рідної мови через призму Шевченкового світу має відбуватися систематично й повсякчас, цілеспрямовано й природно, адже це один з найдієвіших чинників у вихованні справжньої, а не показної любові до українського слова.

Література:

1. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентиліук: М. І. Пентиліук, С. О. Караман, О. В. Караман, О. В. Горошкіна та ін. – К.: Ленвіт, 2004. – 400 с.

2. Остапченко О. В., Остапченко В. І. Істина народжується в змаганні. Українська мова в цікавих цифрах і фактах, загадках і запитаннях, іграх і конкурсах: Практич. посіб. - К.: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2008. – 120 с.

3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: «Академвидав», 2006. – 352 с.